RÖJNING

– för skogen och viltet

SKOGSVÅRD OCH ÄLGSKÖTSEL HAND I HAND

Tillgången på foder är av grundläggande betydelse för älgstammens vitalitet och avkastning. Brist på foder medför lägre reproduktion och lägre slaktvikter. En för stor älgstam i förhållande till fodermängden ger skador i ungskogen med sämre virkeskvalitet och tillväxt som följd.

Jakten och dess inriktning avgör älgstammens storlek. Skogsbrukets möjligheter att producera foder som kan och får utnyttjas av älgen ger förutsättningar för både älg och skog. Skogsvård och älgskötsel kräver därför samverkan för gemensamt gott resultat.

ÄLGEN BEHÖVER FODER – RÖJ PÅ RÄTT SÄTT!

Lövträd som asp, sälg, ek och rönn är omtyckta av både älg och rådjur. För älgen är tallen viktig under vintern. Många skogsägare har tidigare drabbats av älg- och rådjursskador i sina tallföryngringar och väljer därför att plantera gran istället för tall.

Av denna anledning har vi idag en låg andel tall i våra föryngringar och älgstammen behöver inte vara särskilt stor för att betestrycket på den tall som finns i beteshöjd ska bli stort. Därför är det speciellt viktigt att vi inte i onödan röjer bort lämpligt foder utan istället tillskapar foder som kan utnyttjas av älgen. Genom att röja på rätt sätt kan vi behålla foder för älgen och därigenom minska betestrycket på de skogligt värdefulla träden.

Att skapa foder vid röji

VARFÖR RÖJER MAN I SKOGSBRUKET?

Syftet med röjningen är att gynna önskade trädslag eller individer och ge dessa bättre förutsättningar att utvecklas till goda framtidsstammar (huvudstammar).

Vid röjningen tar man bort stammar som hindrar huvudstammarnas höjd- och kronutveckling. Normalt kapar man bort de oönskade träden i stubbhöjd och hindrar på så sätt dessa träd att konkurrera med de träd som lämnas kvar.

När man röjer på detta sätt blir de bortröjda barrträden definitivt dödade. Bortröjda lövträd kan däremot föryngra sig på nytt genom att skjuta nya rot- eller stubbskott. Ofta blir dock beskuggningen från de kvarlämnade stammarna så kraftig att de nya skotten blir små och outvecklade.

ATT TOPPA KAN GE DUBBEL NYTTA!

Genom att istället toppa ett antal av röjningsstammarna vid 1–1,5 meters höjd kan man uppnå flera fördelar.

Ur skoglig synpunkt får huvudstammarna även här fritt utrymme för topp och krona att utveckla sig. I vissa fall kan till och med toppningen vara bättre än en traditionell röjning, eftersom de kvarlämnade, toppade träden, kan fortsätta att ge en viss kvalitetsdaning på huvudstammarna.

Framför allt ger toppningen den fördelen att mycket älgfoder fortsätter att produceras på arealen. De toppade träden bibehålls i en för älgen bra betningshöjd. Nya skott produceras och skottens smaklighet ökar. Det ökade utbudet av attraktivt foder kan minska risken för älgskador på huvudstammarna.

ANPASSA RÖJNINGEN TILL BETESTRYCKET!

Avsikten är att de toppade röjstammarna ska hamna rejält på efterkälken och självdö när beståndet så småningom sluter sig.

Vid lågt betestryck eller för liten höjdskillnad mellan toppade träd och huvudstammar finns det en risk att de toppade träden kan växa vidare på höjden och börja konkurrera med huvudstammarna igen.

Röjningshöjden och det aktuella betestrycket har därför betydelse för om och hur man ska toppa.

Det är därför viktigt att läsa av betesutnyttjandet och i första hand arbeta med toppning i anslutning till de redan betade ytorna inom beståndet.

Många gånger får man en indikation på var dessa platser finns genom att titta på var i området som björken är betad.

Trädslagssammansättning, tillgång till skydd och vatten samt beståndets storlek och läge är faktorer som påverkar hur attraktiv en röjningsskog kommer att bli för älgen.

ingen

TOPPNINGENS UTFÖRANDE

När man toppar ett träd vill man bibehålla trädet vid liv och få en fortsatt eller förhöjd produktion av skott på sidogrenar eller stam. Därför gäller det att röja eller toppa på ett sådant sätt att trädet inte dödas.

De olika trädslagen skiljer sig åt i förmåga att överleva och reparera en skada. Trädslag som till exempel tall, björk och asp, skjuter inte några nya skott från stammen om de toppas. Därför måste man vid toppning av dessa trädslag alltid se till att man lämnar kvar tre till fyra levande grenvarv, annars finns det risk att trädet dör.

En del lövträdsarter är däremot stamskottsproducerande. Det innebär att nya skott växer ut från stammen när toppen kapats bort. Denna egenskap ger nya grenar på stammen. Exempel på stamskottsproducerande lövträdsarter är ek, sälg, viden, rönn och ask.

UTNYTTJA TRÄDENS OLIKA EGENSKAPER

Det är främst trädslagens olika egenskaper att producera skott som man använder sig av vid viltfoderproduktion. Det normala är att man toppar träden för att producera gren- eller stamskott, men i vissa fall kan det vara bättre att kapa lövträden i stubbhöjd så att nya stubb- eller rotskott produceras.

tall

SÅ HÄR KAN DU GÖRA!

Vårtbjörk och glasbjörk
Björken tillhör inte det högst prioriterade fodret och om inte betningen kommer igång på de toppade björkarna riskerar man att de växer ikapp huvudstammarna och konkurrerar med dessa igen. Toppning av björk ska bara göras vid högt betestryck eller på platser där viltet regelbundet uppehåller sig. Kapa då träden på 1–1,5 meters höjd. Björken skjuter inte några skott från stammen och därför måste alltid tre till fyra levande sidogrenar lämnas kvar. Vid täta slybestånd av björk är det inte ovanligt att kvistrensningen gått högre än 1,5 meter och då är det oftast bättre att kapa träden vid marken och hoppas på ny skottbildning.

björk

Tall
Träden kapas på 1–1,5 meters höjd. Lämna alltid minst tre till fyra levande grenvarv, annars finns det risk att trädet dör. Om tallarnas kvistrensning gått för långt är det inte meningsfullt att toppa.

Rönn
Rönnen är ett mycket uppskattat trädslag och hålls ofta i lagom beteshöjd genom upprepad betning. Individer som vuxit ur beteshöjd kan toppas.

Sälg, vide, ek, ask
Dessa trädslag skjuter nya skott direkt från stammen och är lämpliga att toppa. Toppningen ger i regel bra skottproduktion. Även grövre stammar och buskar kan med fördel toppas. Ofta har älg och rådjur redan betat på dessa trädslag vilket kan innebära att de inte behöver toppas.

ek

sälg

Asp
Om det finns behov kapas träden på 1–1,5 meters höjd och med minst tre till fyra levande sidogrenar kvar. Ofta är aspen redan betad och då räcker det med att bara kapa toppskott som håller på att växa ur beteshöjd. Om träden är kraftigt betade lämnas de kvar utan åtgärd.

GENERELLA RÖJNINGSTIPS

! Försök att bibehålla så mycket kvistbete som möjligt i älgens beteshöjd.

! Undvik att röja bort de begärligaste foderväxterna som asp, sälg, rönn, ek med flera. Om de utgör ett hinder för framtidsstammarna eller håller på att växa ur beteshöjd så toppa ner dem istället.

! Förekommer det långa årsskott på rönn, asp och sälg kan man utgå ifrån att betestrycket är lågt och toppning bör då endast utföras på de mest begärliga trädslagen.

! Försenade lövröjningar som inte längre kan toppas bör röjas under perioden oktober–mars. På så sätt erbjuder de nedröjda stammarna vinterfoder för viltet.

! Tidigare hårt betade träd kan i regel lämnas utan åtgärd.

! Vid högt betestryck är även björken kraftigt betad och då kan man toppa och viltfoderröja hela föryngringsytan.

! Eftersom tallen utgör ett så viktigt foder för älgen, bör man alltid försöka att toppa de tallar som annars skulle röjts bort. Endast i områden med mycket tall och med lågt betestryck bör man anpassa toppningen till speciellt attraktiva områden i beståndet.

! I tallbestånd och i täta självföryngringar är åtgärder som vargröjning och enkelställning utmärkta tillfällen att utnyttja för toppning.

En älg kan äta ett ton kvistar på en vinter!

VAR FINNS FODRET?

Det är på den produktiva skogsmarken, i synnerhet på föryngringsytorna och i röjningsskogen som huvuddelen av älgens vinterföda växer. Det gäller därför att ta tillvara denna fodertillgång och försöka hålla den kvar på föryngringsytorna, i röjningsskogen och i kantzonerna så länge som möjligt.

OM ÄLGEN FÅR VÄLJA

Om älgen fritt får välja på vintern föredrar den att äta:

- Tall före björk.
- Vårtbjörk före glasbjörk.
- Betade träd före obetade träd.
- Träd på goda marker före träd på svaga marker.
- Toppar av äldre träd före toppar av unga träd.
- Träd med stora årsskott före träd med små årsskott.

Älgen konsumerar mer på träd som växer i glesa föryngringar än i täta. Detta kan vi ta lärdom av och utnyttja när vi avverkar och röjer.

ÄLGENS FÖDA UNDER OLIKA MÅNADER

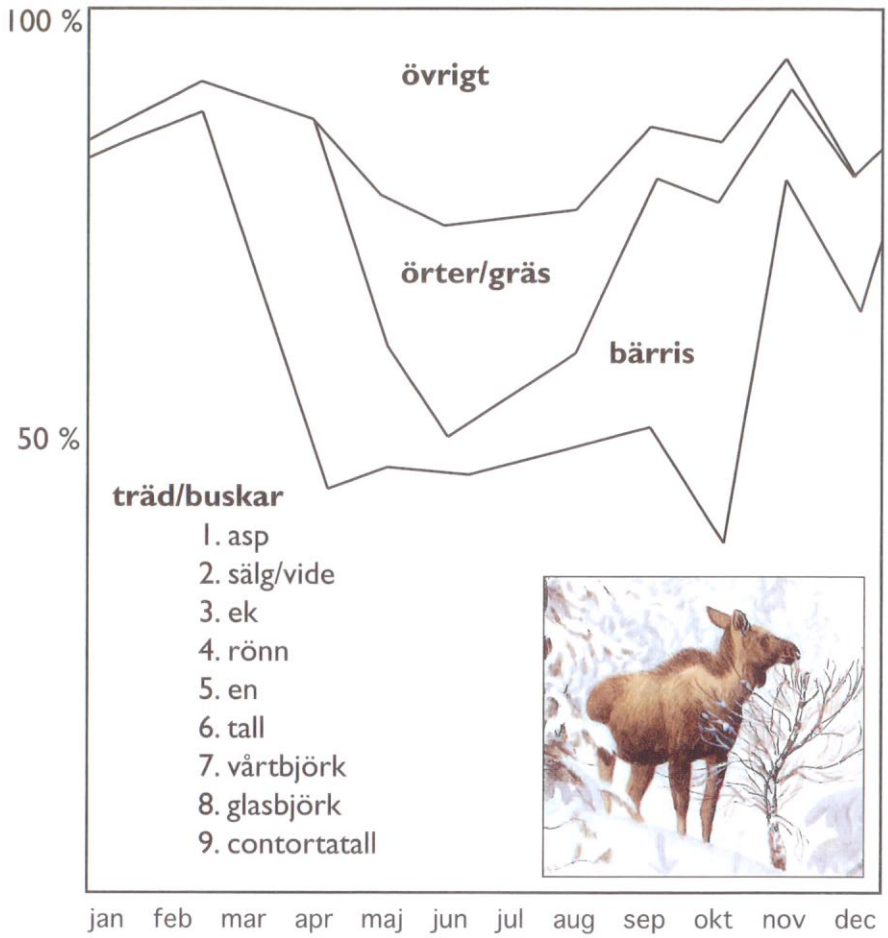

SÅ HÄR MYCKET ÄTER ÄLGEN!

På sommaren betar älgen mestadels örter och blad och i regel finns det gott om foder under denna period.

På vintern består huvuddelen av älgens föda av kvistar från tall, asp, sälg, rönn, björk och andra lövträd. Det är under vintern som skadorna på skogen huvudsakligen uppkommer.

En älg konsumerar under vintermånaderna cirka ett ton kvistar. Detta innebär betning på många tusen tallar.

Undvik städmani

Många av de mest begärliga foderarterna, som till exempel rönn, asp och sälg, är ofta redan hårt betade och tuktade av viltet. Dessa träd kommer aldrig att utgöra någon konkurrens för huvudstammarna men alltför ofta röjs de bort ändå. Här gäller det att komma bort från städmanin och istället regelmässigt lämna kvar dessa träd vid röjningen.

Att skapa foder – en ödesfråga för älgen!

FÖRDELA BETESTRYCKET – GÖR FLER BESTÅND BEGÄRLIGA!

Genom att erbjuda attraktivt älgfoder i fler bestånd och över större areal uppnås flera positiva effekter.

Skador och onormalt högt betestryck till följd av ansamling av älg motverkas. Risken för skador i det enskilda beståndet blir mindre eftersom antalet ”älgtimmar” per bestånd blir färre.

Mängden tillgängligt bete ökar eftersom tidsperioden som ett bestånd kan leverera knopp/kvistfoder förlängs med flera år, ofta mer än fem år. Fler betningsbegärliga ungskogar ger färre skadade bestånd. Både älg och skog ger då en högre och värdefullare avkastning!

Utnyttja alla möjligheter att producera foder. Utöver ungskogar kan foder produceras utmed skogsbilvägar, i kantzoner och kraftledningsgator.

Dagens skogsbruk med maskinella avverkningar året runt, flistillvaratagande och stadigt minskande tallandel har inneburit att stora mängder foder som tidigare kunnat utnyttjas vintertid av älg har gått förlorade. Utan aktiv foderproduktion och hänsynstagande kan inte detta bortfall kompenseras. Aktivt viltfoderinriktat skogsbruk är den för skogsbruket bästa skadeförebyggande åtgärden.

SKOGSSTYRELSEN

Svenska Jägareförbundet

ILLUSTRATIONER: ROLF SVENSSON